

יחס ציוני והומני לסוגיית הזרים בישראל

פעילות לכיתות ט'-יב'

מטרות:

1. הכרות עם סיפורם של הפליטים ניצולי רצח העם בדרפור החיים בישראל.
2. הכרות עם הסוגיות שעולות מעצם נוכחותם של זרים (חוקיים ובלתי חוקיים) בישראל.
3. הכרות עם המציאות החברתית והתשתיתית של שכונות דרום ת"א.
4. פיתוח מחשבה ביקורתית ציונית והומנית ביחס למכלול בעיות אלו.

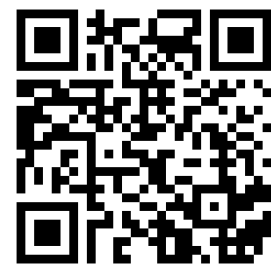
משך הסדנא – 90 ד'

- פתיחה – רצח העם בדרפור (נקודות 6-1) – 35 ד'
- סוגי זרים בישראל (נקודות 8-7) – 10 ד'
- מפגש בין ישראלים וזרים (נקודות 10-9) – 25 ד'
- הקונצנזוס הישראלי (נקודה 11) – 15 ד'
- סיכום (5 דקות)

מהלך:

1- **אמור** אנו עומדים לדבר היום על סוגיית הזרים בישראל, זוהי סוגייה שיש כלפיה הרבה דעות שונות והרבה חוסר ידע, לכן נתחיל מלהכיר טיפה את הסיפור של אחת מהקבוצות שמגיעות לישראל ולאחר מכן נרחיב את הדיון.

2- **תלה** בחדר תערוכה על רצח העם בדרפור (נספח א') אפשר לתלמידים להסתובב בתערוכה.

3- **צפו** בחלק מעדות על רצח העם בדרפור (דקות 14:40-7:24).
<https://www.youtube.com/watch?v=ZOppbJuvrL8>

4- **אמור והסבר:** מזה 11 שנים מתרחש רצח עם בדרפור שבסודאן. במהלך רצח העם רצחו מליציות צבאיות של הממשלה כחצי מיליון מבני השבטים מחבל דרפור בשיטות שונות, נוראיות ולא אנושיות. בעקבות הרצח מעל ל-3 מיליון בני אדם איבדו את בתיהם ומצאו את עצמם במחנות עקורים שמשמשים את הממשלה להמשך הרצח ובמחנות פליטים במדינות הגובלות בסודן – דרום סודן, צ'אד ומצרים.

- מה התחושות/ מחשבות שהסרטון והתערוכה מעלים בכם?

5- **אמור:** נקרא עכשיו דברים שאמר שר החינוך לשעבר זבולון המר ז"ל, בעקבות רצח העם בקמבודיה שהתרחש במקביל למלחמת ווייטנאם. השר בוחר להתייחס לאירועים שמתרחשים במרחק של חצי עולם מאיתנו. נסו להבין מה הוא דורש לאור האירועים ועל אף המרחק.

6- קראו והסבירו את הקטע של זבולון המר (נספח ב')

- למה לטענתו אנחנו לא יכולים לעמוד מן הצד?
- מה אחריותה של ישראל בהקשר הזה?
- מה היחס שיש היום בחברה הישראלית למסתננים? למה זה היחס?
- מה המשמעות של זה שחלק מהמסתננים הינם ניצולי רצח עם?
- מה צריך להיות יחס החברה הישראלית לניצולי רצח העם בדרפור?

7- **אמור:** היום יש יחס אחד כלפי כל הזרים בישראל כיוון שלא מבדילים בין סיפור לסיפור ובין כל הסיטואציות. בואו נבין רגע מי בכלל נמצא אצלנו בארץ.

8- חלק את דף המושגים (נספח ג')

← פליט ומבקש מקלט - פליט הוא אדם הנמצא מחוץ לארץ אזרחותו, בגלל פחד מבוסס להיות נרדף מטעמי גזע, דת, אזרחות, השתייכות לקיבוץ חברתי מסויים או להשקפה מדינית מסוימת. פליט שמעמדו עוד לא הוסדר משפטית מוגדר במצב זמני של מבקש מקלט.

← מהגר עבודה / עובד זר - אדם שמגיע ממדינה ענייה בעולם למדינה יותר מבוססת על מנת לעבוד תקופת זמן קצובה ולחזור עם סכום כסף לביתו. העובדים הזרים נכנסים לארץ עם רישיון מהמדינה ומי שאחראי על הגעתם הן חברות הקבלן בישראל.

← מסתנן - כל אדם אשר נכנס לגבולות המדינה שלא בדרך חוקית וללא תעודות מתאימות.

← עובד זר בלתי חוקי - אדם שהגיע למדינה בכדי לעבוד בה כחוק ובגלל עזיבת המעסיק המקורי שהביא אותו לארץ או עם סיום תקופת אשרת השהייה שלו הופך לעובד בלתי חוקי.

• אפשר להיות מהגר עבודה ופליט? איך זה נראה (אדם שנרדף ע"י הממשל בארצו מוצא חברת קבלן שמוכנה להעביר אותו כעובד זר, כך הוא מגיע באופן חוקי כעובד זר. במדינה אליה הוא הגיע הוא יכול להגיש בקשת מקלט ואולי אף לקבל מעמד של פליט - בדרך כלל דורש להגיע בזהות בדויה)

• אפשר להיות פליט ומסתנן? (כמובן)

• אפשר להיות מסתנן ומהגר עבודה בלתי חוקי? (לא! כי זו הגדרה שנועדה למי שנכנס חוקית ונהיה בלתי חוקי ולא לכל מי שבא כדי למצוא עבודה בצורה לא חוקית)

• איך לדעתכם הסיבות השונות להגעתם משפיעות על הרצונות והצרכים של האנשים השונים? (למשל - עובד זר מגיע לתקופת זמן מוגבלת ולעבודה מוסדרת, תכלית הגעתו הינה התפרנסות, הוא יהיה מוכן ליצור תקופה של דחק - להוציא מינימום בארץ ולשלוח מקסימום כסף למשפחתו. דוגמא נוספת - פליט/מבקש מקלט הוא אדם שחווה טראומה, הוא זקוק לשיקום וסיוע, הוא לא יהיה מעוניין לחזור לביתו עד לאחר שישכון בו שלום, כשהשלום יגיע הוא יהיה מעוניין לחזור בצורה שבא הוא יוכל לשקם את ארצו לכן הכשרה תהיה לו דבר מאוד חשוב.)

9- **אמור:** ננסה לפרק ולהרכיב את הפאזל האנושי שמורכב מכל האנשים שדיברנו עליהם עכשיו, ננסה להבין את המפגשים שנוצרים בחברה מעצם נוכחותם כאן, להבין את הקשיים שנוצרים, את הבעיות שנוצרות, אחרי שיהיה לנו הרבה רקע, ננסה לפתח עמדה על היחס הנכון לשאלות שהנוכחות שלהם בישראל מייצרת.

עליהן במהלך הצפייה :

- מאילו מדינות מגיעים הזרים?
- אילו תלונות יש לתושבי השכונות הוותיקים?
- אילו תלונות יש לזרים (בדגש על האפריקאים)?

צפו בכתבה (דקות - 14:40-0:40):

<https://www.youtube.com/watch?v=8ZTog6nuBrE>

למחנך: הכתבה חושפת את מציאות החיים הקשה בדרום ת"א. צריך להבין שמתוך 125,000 תושבי שכונות הדרום 60,000 הינם זרים ומתוכם כ-25,000 הינם אפריקאים. אנשים אלו יוצרים צפיפות גדולה בשכונות - דירה שמיועדת למשפחה בת 4-5 נפשות מושכרת ל-10-15 בני אדם. התשתיות קורסות וכך גם השירותים הציבוריים.

נשאלת השאלה למה בכל זאת כל כך הרבה אנשים מתרכזים בדרום ת"א? יש לכך שתי סיבות עיקריות -

1. רוב המסתננים קיבלו לאחר ששחררו ממעצר ראשוני כרטיס נסיעה בכיוון אחד לת"א. זה המקום אליו הם נשלחו. בגלל שדרום ת"א הוא אזור מוחלש כבר למעלה מ-30 שנה הדירות בו יחסית זולות ולכן קל יחסית להתארגן ולמצוא בית. מעבר לכך ת"א מציעה הכי הרבה מקומות עבודה מהסוג שאנשים חסרי כל יחפשו.

2. ארגוני הסיוע השונים למהגרים ולפליטים הקימו את המטות ומוקדי הפעילות שלהם בת"א, מה שמחזק את הרצון להישאר קרוב למי שיכול לסייע.

עם הזמן דרום ת"א הפכה גם למרכז התרבותי והחברתי של המסתננים (אנשים שגרים במקומות אחרים באים לת"א בסופ"ש לקיים את המפגש החברתי שלהם, את החגיגות שלהם, את החתונות וכו').

צריך להבין שהגורמים הללו הם תוצאה של מדיניות ממשלתית. ההחלטה לפזר את המסתננים במקומות אחרים ולתת תמריצים לכך (כמו רישיון עבודה בחקלאות למשל) היא החלטה שרק ממשלה יכולה לקדם. גם ההחלטה ליצור מתקני שהייה או מעונות (דוגמת חולות מצד אחד או מרכזי קליטה מצד שני) הינה החלטה ממשלתית. חשוב להבין שזו לא טעות - זו מדיניות!

- איפה החברה הישראלית פוגשת את המסתננים?
- מה קורה במפגש הזה?
- אלו קשיים נוצרים?
- אילו תחושות קימות בו?
- מי האנשים שסובלים מהסיטואציה שנוצרה?
- מה היה אפשר לעשות כדי שהקבוצות הללו לא יסבלו מהסיטואציה?
- למי יש את הכלים לעשות זאת?

11- קוראים חלק ערוך מתוך הכתבה " סוגיית המהגרים הלא חוקיים: 16 ארגוני ימין ושמאל מציגים פתרון"

- מה אתם חושבים על ההצעה?
- מה העקרונות שעומדים בבסיס ההצעה? (שמירה על קיומה של מדינה יהודית ודמוקרטית, מתן מענה לניצולי רצח עם ולאנשים שנשקפת סכנה לישראל בהתאם לכושר ההכלה של המדינה)
- מה הבעיות שעלולות להיות בהצעה שכזו?
- למה זה חשוב לעבור דרך הזהות היהודית דמוקרטית של ישראל כשניגשים לסוגיה כזו?
- מה החשיבות של הפרדה בין פליטים שנשקפת סכנה לחייהם ובין שאר המסתננים?
- למה הפרדה הזו לא קיימת בשיח הציבורי?

סיכום:

למדינת ישראל יש מחויבות היסטורית ומוסרית, הנובעת מההיסטוריה ומהחזון של העם היהודי גם יחד, ביחס לפליטים ובייחוד כאלו שנשקפת סכנה לחייהם "לא תעמד על דם רעיך" (ויקרא, פרק י"ט, פסוק ט"ז).

היחס של המדינה היום כלפי מבקשי המקלט הוא יחס שמוזיל את החיים שלהם, ששולל מהם זכויות בסיסיות ומציב אותם כסכנה וכאיום. מעבר לכך הוא גם מוזיל את חייהם של אזרחי המדינה המוחלשים בכך שהוא מקשה עוד יותר את מאבק ההישרדות שלהם בחברה הישראלית.

היחס הזה יוצר 2 גישות קיצוניות ביחס למציאת מענה לסוגיית המסתננים: מחד פתרון שקורא לגרש את כל המסתננים ומתייחס אליהם כפושעים, ומצד שני פתרון שקורא לקלוט את כולם ולא מתייחס ליכולות הקליטה של המדינה.

שתי הגישות לוקות באי הפרדה בין סיטואציות שונות מהן הגיעו מסתננים לישראל. היום לאחר שהגדר בין ישראל ומצרים הוקמה וזרם המסתננים פסק הגיע הזמן להתייחס לסיבות השונות. יש פליטים ויש מהגרי עבודה שנכנסו באופן לא חוקי, לכל אחד צריך לתת מענה נפרד.

אנחנו מאמינים שיצירת מודעות בחברה, ניעורה מהאדישות והכרת המציאות המורכבת והפתרונות האפשריים לה מהוות חלק חשוב מן יכולת לגרום לממשלה לשנות את החוק אך גם בעלות חשיבות בפני עצמן ביכולת למתן את הרוחות והאלימות בתוך החברה.

מתוך דבר שר החינוך והתרבות, זבולון המר ז"ל, בשנת 1979

בחוברת למחנכים בנושא רצח העם בקמבודיה

אחד מעיקרי התרבות היהודית היא להתנגד ולמחות נגד ציניות ואדישות לחיי אדם - "חביב אדם שנברא בצלם". לציווי "לא תרצח" נוספה האזהרה "לא תעמוד על דם רעך" - אל תהיה אדיש כשאנשים, נשים וילדים מתים בחוסר כל, ברעב, בקור ובמחלות. דברי חז"ל: "כל המציל נפש אחת כאילו הציל עולם מלא", עלולים להפוך למילים שדופות אם נתן לעצמנו להתרגל לכך, שתולדות האנושות מורכבות מייסורים ומות ללא גבול וללא מושיע. אם רוצים אנו להמשיך ולחנך לכך שאין ערוך לחיי אדם, שילד מרעיד ברעב אינו יכול להשאירנו אדישים - חייבת להופיע בבתי הספר שלנו תגובה ברורה לסבל של פליטי קמבודיה ווייטנאם.

פליט ומבקש מקלט -

פליט הוא אדם הנמצא מחוץ לארץ אזרחותו, בגלל פחד מבוסס להיות נרדף מטעמי גזע, דת, אזרחות, השתייכות לקיבוץ חברתי מסויים או להשקפה מדינית מסוימת. פליט שמעמדו עוד לא הוסדר משפטית מוגדר במצב זמני של מבקש מקלט.

מהגר עבודה / עובד זר -

אדם שמגיע ממדינה ענייה בעולם למדינה יותר מבוססת על מנת לעבוד תקופת זמן קצובה ולחזור עם סכום כסף לביתו. העובדים הזרים נכנסים לארץ עם רישיון מהמדינה ומי שאחראי על הגעתם הן חברות הקבלן בישראל.

מסתנן -

כל אדם אשר נכנס לגבולות המדינה שלא בדרך חוקית וללא תעודות מתאימות.

עובד זר בלתי חוקי -

אדם שהגיע למדינה בכדי לעבוד בה כחוק ובגלל עזיבת המעסיק המקורי שהביא אותו לארץ או עם סיום תקופת אשרת השהייה שלו הופך לעובד בלתי חוקי.

מאילו מדינות מגיעים הזרים?

אילו תלונות יש לתושבי השכונות הוותיקים

אילו תלונות יש לזרים (בדגש על האפריקאים)

מאילו מדינות מגיעים הזרים?

אילו תלונות יש לתושבי השכונות הוותיקים

אילו תלונות יש לזרים (בדגש על האפריקאים)

הוועד למאבק ברצח עם - ארגון יהודי ובלל אנושי | The Combat Genocide Association
| ע"ר 580465318 | כתובת: קיבוץ גלילות 120 תל אביב 66877
דוא"ל: info@combatgenocide.org | אתר: https://www.combatgenocide.org/il

סוגיית המהגרים הלא חוקיים: 16 ארגוני ימין ושמאל מציגים פתרון

בזמן שהממשלה ובג"ץ מתווכחים על גורלו של מתקן חולות, חושפים לראשונה הארגונים מסמך עקרונות עליו הסכימו. בין הדרישה להגביל את מכסת הפליטים לרצון להגן על כל מי שזקוק לכך – הם מנסים למצוא את הקונצנזוס היכן שהמדינה נכשלה

סוגיית הפליטים ומהגרי העבודה מאפריקה, שמטרידה את המדינה בשנים האחרונות, עלתה לאחרונה שוב לכותרות לאחר שבעקבות עתירה של ארגוני זכויות אדם ביטל בג"ץ את התיקון לחוק ההסתננות והורה לסגור את מתקן חולות.

במקביל, בימים אלו הוציאו 16 ארגונים מימין ומשמאל מסמך מדיניות משותף, לטענתם זהו הפתרון לסוגיה. בראיון של שבעה ממנסחי המסמך ל"מעריב המגזין", הם טוענים כי עיקר גאוותם הוא על הקונצנזוס שהשיגו, ומכאן נגזר גם שמו של הפורום שלהם: "הקונצנזוס הישראלי".

שמונת סעיפיו של המסמך, המעוצב כמו מגילת העצמאות, קוראים ליצירת מכסה קבועה של מקבלי מעמד פליט, ובמקביל להגברת האכיפה נגד מהגרי העבודה. "ישראל היא מדינת הלאום היהודי, וכמדינה כזו היא יהודית ודמוקרטית", קובע המסמך. המסמך מתייחס גם למצוקתם של תושבי דרום תל אביב, שנטלו חלק בהכנתו, וקובע כי על ישראל "לתת מקלט לפליטים בכפוף למכסה שתקבע המדינה... ברוח אמנות האו"ם".

מנסחי המסמך מודים שלא היה קל להגיע להסכמות ומודים שגם הנוסח הסופי טומן בין שורותיו חילוקי דעות רבים. "אנו שייכים לארגון הפועל רק בסוגיה הזו והצטרפנו ליוזמה כי הדיון מתנהל בשיח של קצוות", טוען יונתן יעקובוביץ' מהמרכז למדיניות

הגירה, הסקרים מראים שרוב האוכלוסייה רוצה לשמור על זהותה של ישראל כיהודית, ואני חושב שהרוב גם רוצים לעזור לפליטים. אנו חושבים שזו יוזמה שיכולה להגיע מאוד רחוק."

חבר ב'פורום קהלת', אריאל ארליך, מספר – "סוגיית המהגרים והמסתננים נוגעת לזהותה של ישראל שמחנו להצטרף ליוזמה הזו כי היא מדברת אל הקונצנזוס שיכול לאחד את כל המחנה הציוני וההומני במדינת ישראל-המסמך לא מתווה את הגבולות באופן דווקני, אלא מדבר על העקרונות שכמעט כל אזרח בישראל יסכים עליהם. זוהי קריאת כיוון ריבונית והומנית."

עקרונות בסיס להתייחסות לסוגיית הזרים בישראל

1. מדינת ישראל היא מדינת הלאום היהודי, וכמדינה כזו היא יהודית ודמוקרטית.
2. על המדינה לתת פתרון מהיר ויעיל למצוקת תושבי דרום תל אביב ושאר תושבי ישראל המתגוררים באזורים בהם יש ריכוז גבוה של שוהים שמעמדם איננו מוסדר.
3. על מדינת ישראל לתת מקלט לפליטים בכפוף למכסה שתקבע המדינה, במסגרת חקיקה ראשית או משנית שתסדיר את מעמדם ברוח אמנות האו"ם עליהם חתומה ישראל.
4. פליט הוא מעמד זמני – מוסכם שעם תפוגת עילת הפליטות ישוּבו הפליטים לארצות מוצאם.
5. על המדינה לסייע במאמץ הבינלאומי להתמודד עם בעיית הפליטים גם באמצעים נוספים שהמדינה תחליט עליהם.
6. על המדינה לבדוק את מעמדם של הטוענים למעמד פליט, בהקדם ובהליך הוגן. מי שיוברר שאיננו פליט יוחזר במידת האפשר לארצו, או שישהה במתקן שהייה עד שהמצב יאפשר את החזרתו.
7. על המדינה להוציא משטחה את כל מי שנמצא בה כעת ללא היתר, אלא אם כן מדובר בפליטים.
8. המדינה תפעל לעידוד יציאה עצמאית של שוהים לא חוקיים, בתנאי שזו אינה מהווה סכנה לחייהם ובתנאי שאינם בעלי מעמד פליט. המדינה תגביל את התמריצים הכלכליים של שוהים בלתי חוקיים להמשך שהייה בישראל, בין היתר על ידי הקמת קרן אליה יופרשו חלק מהכנסותיהם עד ליציאה מהארץ או עד לקבלת מעמד פליט.

על החתום:

ליוזמי המסמך היה חשוב לשתף בהכנתו את תושבי שכונות דרום תל אביב, ולכך נענה הארגון "עוטף תחנה מרכזית". "אנו מנסים להיות הקול האבוד של התושבים, שעד לפני לא הרבה זמן היו קול שקוף לגמרי", אומרת שפי פז, העומדת בראש הארגון, "אם נמשיך לזעוק מהבטן, לא נגיע לשום מקום. אנו חייבים לחבור לכוח יותר רחב ויותר קונצנזוסואלי, וכך נפסיק להיתפס בתושבים מוחלשים ונשחק במגרש של הגדולים. המסמך זה הפתרון."

לפז חשוב לבדל את עצמה מקולות גזעניים הנשמעים על רקע הסוגיה: "אני לא מאלה שצועקים 'מוות לשחורים'. אני באה ממקום ליברלי והומניסטי, אני באה מהשמאל ומהקהילה הגאה."

ואת חושבת שדעותייך מייצגות את התושבים ?

"אני מייצגת קול יותר מתון", היא מודה, "לרוב תושבי דרום תל אביב לא אכפת מה יהיה הפתרון, רק שיצאו להם מהבית. בנוסף, תושבי השכונות הם גם מאוד לאומיים. אבל אני לא רוצה לדעת שאפילו אדם אחד הלך מישראל אל מותו."

ליד פז יושב פסח האוספטר, שהקים את "הוועד למאבק ברצח עם". "המסמך הזה מראה שיש מרכז שפוי לחברה הישראלית, והמרכז השפוי הזה בנוי מתנועות ויחידים שרוצים בטובתה של ישראל, שחלק ממנה הוא גם לתת מקלט למי שנרדף עד צוואר, זה בנפשנו", הוא אומר, "פז מיד מוסיפה: "כשהגיעו הפליטים האמיתיים מדארפור, באמצע העשור הקודם, תושבי שכונות הדרום פתחו להם את הדלתות. נשים בשכונה היו מכינות לילדי הזרים סנדוויצ'ים בכל בוקר. נתנו להם בגדים ואוכל. דרום תל אביב זה אזור שידוע מאז ומתמיד בסובלנות ובקליטת זרים."

עו"ד עידן אבוהב מ"הפורום המשפטי למען ארץ ישראל" ממחר להגיב: "הטענה שאנו צריכים לקלוט אותם כפליטים נרדפי חרב היא שקר, כי במצרים שלטונות דארפור לא מחפשים את תושביהם שברחו. אתה בעצם אומר: "אין לי בעיה שנקיים הליך בדיקה, כי נגלה שאף אחד אינו בסכנת חיים וכך נגרש את כולם?" אני שואל את עו"ד אבוהב, אך מקבל תשובה מיעקובוביץ': "אנחנו בעד מכסה, ואני לא יודע כמה היא תהיה מצומצמת או רחבה, אבל אנו אומרים שזו בחירה מוסרית של מדינת ישראל. כשהחברה הישראלית תרגיש שהקריאה הזו באה מארגונים שאכפת להם ממדינת ישראל, אז היא תחבק חזרה את אותם פליטים. לכן הקריאה היא שאנו קובעים מכסה כי זו זכותנו, ואנו בוחרים בכך, ואז החברה הישראלית שוב תחבק את הפליטים ותכין להם סנדוויצ'ים."

האם את תושבי דרום תל אביב מעניינים כל הפרמטרים הללו ?

"חלקנו אנשים אינטליגנטים", אומרת שפי פז בציניות, "עוטף תחנה מרכזית' זה קואליציה רופפת של כמה ארגונים של תושבי דרום תל אביב, שלא היה להם פשוט לחתום על המסמך. העצבים חשופים בדרום תל אביב, והתושבים מפחדים שכל דבר שהם יסכימו עליו יחסל אותם. היה קשה להביא אותם לחתום על המסמך."

ומה אתם עונים לתוקפים ?

"שהתפיסה היא לא רק של מוסריות וזכויות אדם - שהפכו להיות מילים גסות בחלק מהמחנה בישראל, כמו שציונות הפכה להיות מילה גסה בחלק אחר - אלא גם פרקטית. גם מי שמתנגד שישראל תקלוט פליטים לא יהודים - צריך לדעת שהמצב הסופי יהיה יותר טוב מהמצב כיום."